

Sarja perustuu Annamajja Hujalan esitykseen kerry- ja vehnä-harrastajien luentopäivänä 26.10.2014. Sarja ensimmäisessä osassa kerrottiin, mikä on MH-luonnekuvaus ja mitä siinä tapahtuu. Seuraavissa osissa tarkastellaan mm. sitä, miten MH-kuvauksen tulos vastaa koiran käytöstä arkielämässä, millaisia ovat keskimäärin vehniä ja kerryjen luonnekuvaustulokset ja miten luonnekuvausta voisi käyttää apuna jalostuksessa. Teksti: Annamajja Hujala | Kuvat: Tanja Rytönen

KOIRAN PERIYTYVÄ PERSONALLISUUS

MH-luonnekuvauksessa ja arkielämässä

Koiran käyttäytyminen – yhdistelmä ympäristön ja perimän vaikutuksia

Kunkin koiran käyttäytymiseen vaikuttavat sen geneeissään syntymälähjäksi saamat perinnölliset ominaisuudet ja ympäristö. Ympäristö muokkaa koiran käytöstä ja persoonaa pentulaatikosta alkaen koko sen elämän ajan. Tämänhetkisen käsityksen mukaan noin puolet koiran käytöksestä on ympäristön aikaansaamaa ja puolet perittyä. On siis tärkeää, että myös käytöksen perinnölliseen puoleen pyritään vaikuttamaan, joko ylläpitämään hyviä ominaisuuksia tai jopa kehittämään parannusta vaativia piirteitä.

Jotta luonneominaisuuksia voidaan korjata ja jalostaa, tarvitaan mittari ja termistö ominaisuuksien kuvaamiseen. MH-luonnekuvauksen mittaamien ominaisuuksien on todettu olevan voimakkaasti periytyviä sekä tilanteesta toiseen pysyviä (esim. Svartberg & Forkman 2002, Svartberg et al. 2005). MH:n mittaamista ominaisuuksista varsinkin pelolla on todettu olevan korkea periytymisaste, keskimäärin 0,60. Saalistuksen ja tarttumisotteen periytyvydeksi on saatu keskimäärin 0,43, sosiaalisuuden 0,41, uteliaisuuden 0,40, leikin 0,37 ja puolustuksen 0,36. (Laine 2015.) Vertailuna mainittakoon, että esimerkiksi lonkkavikojen periytyvyysaste on keskimäärin 0,38 ja kynnärvikojen 0,25, rodusta ja populaatiosta riippuen.

Periytymisaste ei tarkoita sitä, että vaikkapa 38 % lonkkadysplasiatapauksista olisi periytyviä ja loput ympäristön aiheuttamia. Periytymisaste kuvaa populaation perinnöllisen vaihtelun määrää tietyssä ominaisuudessa: sitä, miten paljon geenit keskimäärin vaikuttavat kunkin koiran tulokseen ja toisaalta kuinka suuri osuus koirien välisistä

näkyvistä eroista aiheutuu muista tekijöistä. Periytymisasteesta voidaan päätellä, kuinka hyvät mahdollisuudet jalostuksella on vaikuttaa ominaisuuteen. Periytymisaste vaihtelee välillä 0–1, ja jalostuksessa voidaan edistyä, jos periytymisaste on yli nollan. Periytymisastetta pidetään kohtalaisena, jos se on yli 0,20, ja korkeana, jos se on yli 0,35. (Mäki 2000, 2009.)

Tämänhetkisen käsityksen mukaan noin puolet koiran käytöksestä on ympäristön aikaansaamaa ja puolet perittyä. On siis tärkeää, että myös käytöksen perinnölliseen puoleen pyritään vaikuttamaan

Koiran persoonallisuus- piirteet MH:ssa

Ruotsissa Svartberg & Forkman tekivät vuonna 2002 laajan koirien käyttäytymistutkimuksen MH-kuvauksen perustuen. Mukana oli 15 329 koiraa 164 eri rodusta, ja MH-kuvauksessa koirien ikä oli keskimäärin 1,5 vuotta. Kuvauksen jälkeen syvempään tarkasteluun valittiin 47 Ruotsissa yleistä rotua, joukossa myös vehnäterrieri.

MH-kuvauksessa koirilla havaittiin viisi tilanteesta toiseen säilyvää, perinnöllistä persoonallisuuspiirrettä: leikkisyys, sosia-

lisuus, uteliaisuus/pelottomuus (ei-sosiaalinen pelottomuus; esim. ääniherkkyys on ei-sosiaalinen, ihmisiin liittymätön pelko), saalistus sekä puolustus /aggressiivisuus. Näistä piirteistä neljän ensin mainitun havaittiin esiintyvän yleensä yhdessä muodostaen yläkäsitteen rohkeus, boldness.

Sama rohkea koira on yleensä siis leikkisä, sosiaalinen, utelias ja saalistava – ja toisin päin: arka on yleensä haluton leikkiin sekä pelokkaampi sosiaalisissa sekä ei-sosiaalisissa tilanteissa. Puolustuksella / aggressiivisuudella taas ei ollut yhteyttä rohkeuteen, vaan sen havaittiin esiintyvän erillisinä.

Ominaisuuden rohkeus (boldness) vastakohta on arkuus, ja eri yksilöiden voidaan ajatella asettuvan rohkeus–arkuus-akselille eri kohtiin. Rohkea koira on ulospäin suuntautunut ja kontaktinhaluinen (sosiaalinen), leikkisä, kiinnostunut takaa-ajosta, utelias ja peloton. Rohkean koiran todettiin myös olevan koulutettavampi kuin yksilön. Toisen ääripään arka koira puolestaan on varovainen vieraiden ihmisten seurassa, välttelevä ja pakeneva (eli pelokkaampi sekä sosiaalisissa että ei-sosiaalisissa tilanteissa), ei ole utelias, ei kiinnostunut leikkimään eikä ajamaan takaa. Samankaltaisiin tuloksiin on tultu myös opaskoiria koskevassa tutkimuksessa, jossa todettiin arkojen koirien olevan myös muita todennäköisemmin ääniherkkiä. (Ks. esim. Svartberg & Forkman 2002, Svartberg 2006.)

Miten MH-tulos vastaa arkipäivän käytöstä?

Oleellinen kysymys koiran periytyvää persoonallisuutta tarkasteltaessa on, miten paljon tulos vastaa koiran jokapäiväistä käytöstä. Aiheesta on tehty muutama tutkimus,

joista Svartbergin (2005) aineistossa oli 31 rodun muassa myös vehnä-terrieri. MH:n todettiin mittaavan kolmea koiran persoonallisuuden komponenttia myös arjessa: 1. Leikkisyys = leikkihalua ihmisen kanssa. 2. Sosiaalisuus = asenne vierasta ihmistä kohtaan: kiinnostus / pelko / aggressio. 3. Uteliaisuus/pelottomuus = ei-sosiaaliin tilanteisiin liittyvä pelottomuus. Kaikki kolme liittyvät yläkäsitteeseen rohkeus, kuten aiemmissakin tutkimuksissa on todettu.

Aggressiivisuus arkipäivän tilanteissa ei juurikaan korreloinut MH:n kuvaaman puolustuksen / aggressiivisuuden kanssa. Poikkeuksena oli suhtautuminen vieraseen ihmiseen etäleikissä ja aaveilla: aggressio näissä voi kieltä epäluulosta vieraita kohtaan myös arkielämässä. MH:ssa jäljellejääviä pelkoja ilmentäneellä koiralla on todettu taipumus kehittää pelkotiloja, joiden kohde vaihtelee (esim. ääniherkkyys, erilaiset pinnat).

MH-kuvauksen osioista takaa-ajo (osio 3) ja etäleikki (osio 5) eivät liity yhteen tiettyyn persoonallisuuden komponenttiin, vaan ovat yhdistelmä näistä. Svartbergin mukaan takaa-ajo ei korreloi saalistuskäyttäytymisen vaan leikkisyyden ja uteliaisuuden/pelottomuuden kanssa. Etäleikki korreloi näiden lisäksi myös sosiaalisuuden kanssa. Etäleikillä, ja leikkisyydellä yleisestikin, havaittiin olevan positiivinen korrelaatio koulutettavuuteen, joten ainakin harrastuskoiraa mielivän tulisi katsoa näitä ominaisuuksia.

Myös Per Arvelius (2014, aineistona lyhytkarvaiset colliet) toimi tutkimuksessaan geneettiset korrelaatiot MH-kuvaustuloksen ja jokapäiväisen käytöksen välillä samoissa persoonallisuuspiirteissä. Aiemmin mainituista poiketen tutkimuksessa löytyi yhteys MH:n saalistuksen ja jokapäiväisen jahtaustaipumuksen kanssa. Lisäksi erityisesti ei-sosiaalisen pelokkuuden (= MH:ssa matala uteliaisuus ja korkea pelko osioissa 6 ja 7) korrelaatio laukausalttiuteen oli vahva.

Hilde Nybom toteutti Ruotsin vehnäterrierijärjestön SWTK:n kanssa vuonna 2003 hyvin käytännönläheisen tutkimuksen koiran arkikäytöksen ja MH-tuloksen vastaavuudesta. Arkikäyttäytymiskyselystä saatiin vastaukset noin 200 vehnäterrieriltä, joilla oli myös MH-tulos. Tutkimuksessa todettiin MH-tuloksen vastaavan arkikäytöstä esimerkiksi seuraavasti:

Korkea sosiaalisuus:

- Arkikäytöksessään koira on luottavainen, itsevarma ja varma-käyttöinen
- Tottelee ohjeita
- Huomattavan vähän aggressiivisuutta toisia koiria kohtaan
- Haukkuu keskimääräistä vähemmän
- Sosiaalinen koira on todennäköisesti kiinnostunut sekä ihmisistä että koirista

Korkea leikkisyys:

- Arkikäytöksessään koira on luottavainen, leikkisä, aktiivinen ja peloton
- Vähemmän tottelevainen (vrt. Svartberg – leikkisyyttä vaaditaan koulutettavuuteen)

Korkea saalistus:

- Arkikäytöksessään koira on leikkisä ja peloton
- Ei yhteyttä lintujen tai kissojen jahtaamisen kanssa > MH:n takaa-ajo olisi Nybomin mukaan jahtileikki, ei saalistuskäyttö (vrt. Arvelius : collieilla oli yhteys arkipäivän jahtaamisella ja MH:n takaa-ajolla)

Korkea uteliaisuus:

- Koira on leikkisä, oppivainen, itsevarma ja peloton

Korkea aktiiviteettitaso:

- Arkikäytöksessään koira on stressaantunut
- Rikkoo tavaroita ollessaan yksin kotona

MH-TULOKSET, 2015

VEHNÄT

	Synt.	Ikä	Pvm / Kuvaajat
Allta Madra Cissy	15.4.11	4 v	25.4.15/RL & HK
Allta Madra Fred	11.4.13	2 v	25.4.15/RL & HK
Hellewillan Karpalo	29.3.12	3 v 1 kk	25.4.15/RL & HK
Hobel Dance Shoes LB	25.10.12	2 v 6 kk	26.4.15/RL & HK
Hobel Michelle Leith Bhrogan	11.3.13	2 v 1 kk	26.4.15/RL & HK
Leith Bhrogan Kiss	26.7.13	1 v 9 kk	26.4.15/RL & HK
Madagan Back On Track	22.8.12	2 v 8 kk	26.4.15/RL & HK
Madagan BonBon	22.8.12	2 v 8 kk	26.4.15/RL & HK
Pepitahill's Liam	12.4.13	2 v	26.4.15/RL & HK
Sierranas Dandelion	27.11.12	2 v 4 kk	25.4.15/RL & HK
Vehnäpellon Glitter	6.1.13	2 v 3 kk	25.4.15/RL & HK
Vehnäpellon Great Cowboy	6.1.13	2 v 3 kk	25.4.15/RL & HK
Veinriver's Rock'n Rose	26.9.10	4 v 7 kk	26.4.15/RL & HK
Veinriver's Toulouse	25.7.13	1 v 8 kk	26.4.15/RL & HK
Wheaten My Love Bono	3.4.13	2 v	25.4.15/RL & HK
Zarosan Falcon	8.3.13	2 v 11 kk	25.4.15/RL & HK

Vehniä keskiarvo v. 2007–2015

KERRYT

Geijes Go Go Girl	4.12.12	2 v 4 kk	25.4.15/HK & RL
Hand's Off's Arctic Angel	7.6.12	2 v 10 kk	26.4.15/HK & RL

Kerryjen keskiarvo v. 2007–2015

Kontakti			Leikki 1			Takaa-ajo/ Tarttuminen				Aktiivisuus
1A	1B	1C	2A	2B	2C	3A1	3A2	3B1	3B2	4
4	3	3	4	3	2	2	3	1	4	2
3	3	3	3	2	2	1	1	1	1	4
4	3	3	3	4	3	1	1	1	1	4
4	3	3	4	2	1	4	2			
4	4	4	4	3	3	4	4	3	3	3
4	4	3	4	3	2	4	5	3	3	3
4	4	3	4	4	2	4	5	3	5	5
4	3	3	3	2	3	5	4	2	2	4
4	4	3	4	2	1	5	4	2	4	4
4	4	4	4	3	1	3	2	2	1	3
4	3	3	4	3	3	2	3	1	3	3
4	3	3	4	3	3	1	3	1	2	2
4	3	3	3	2	1	1	1	1	1	4
4	3	3	4	2	1	4	4	2	2	4
4	3	3	2	2	1	1	1	1	1	4
4	3	3	3	3	4	4	4	3	3	4
3,8	3,1	3,0	3,0	2,5	1,8	2,0	2,2	1,5	1,7	3,2
4	4	3	3	2	1	1	1	3	2	2
4	3	3	4	3	3	3	2	3	2	2
3,9	3,4	3,3	3,3	2,6	2,1	1,5	1,4	1,6	1,3	3,3

Korkea pelko:

- Arkikäytöksessään koira on epävarma, pelokas, laimea, ei ole leikkisä
- Haukkuu tavallista vähemmän
- Keskimääräistä ”rauhanomaisempi” toisia koiria kohtaan

Koirien käytöksestä aaveilla (osio 8) huomattiin, että jos koira on erityisen pelokas aaveilla, arkikäytöksessään se ei luota vieraisiin ihmisiin. Aggressiivisuus aave-osiossa saattaa liittyä kotikäytöksessä epäluuloon vieraita kohtaan ja ovikellon haukkumiseen. Muutoin MH:n aggressiivisuus ei juurikaan vastannut arkikäytöksessä raportoitua aggressiivisuutta tässäkin tutkimuksessa. Kaiken kaikkiaan Nybomin tulokset pitävät hyvin yhtä yllä esiteltyjen kanssa, vaikka aineisto onkin suppeampi.

Tavoitteena rohkea koira?

MH:lla voidaan siis mitata viittä koiran persoonallisuuspiirrettä, ja se vastaa monin tavoin koiran käytöstä arkioloissa, aggressiivisuudessa tosin rajoittuneesti. MH:lla voidaan ennustaa koiran sosiaalisuutta sekä ei-sosiaalista pelottomuutta (uteliasuus/pelottomuus). Sosiaalinen, peloton koira suhtautuu myönteisesti ihmisiin ja uusiin asioihin, eli on sopeutuva. Lisäksi sosiaalinen, peloton koira ei todennäköisesti kehitä fobioita ääntä tai muutakaan kohtaan. Koiran pelkoihin tulisi suhtautua vakavasti – pelokas koira kärsii pelostaan, asiaa ei tulisi vähätellä.

MH-tulosten on todettu ennustavan sekä sosiaalisiin, ihmiseen kohdistuviin, että ei-sosiaalisiin pelkoihin (esim. ääniherkkyys) liittyviä käytösongelmia. Kaikkien käytösongelmien kanssa yhteyttä ei ole, esimerkiksi eroahdistus ja monet aggressiivisuuden muodot jäävät ulkopuolelle.

Edellä esitettyjen tutkimustulosten perusteella rotujemme MH-ihanteena luulisi olevan suhteellisen sosiaalinen, utelias ja peloton, leikkisä ja ehkä MH:ssa takaa-ajava koira – sanalla sanoen rohkea koira. Onneksi näillä ominaisuuksilla on taipumus periytyä yhdessä, jolloin niiden vaaliminen tai kehittäminen on helpompaa. Ei-toivottuja lievenvät korkeat arvot aktiviteettitasossa ja peloissa. Varsinkin pelko on voimakkaasti periytyvä ominaisuus, joten siihen voidaan helposti vaikuttaa jalostuksella, kunhan mahdollisimman monesta koirasta saadaan MH-kuvaustulos ja jalostusparit valitaan täydentämään toisiaan.

Lähteitä ja lisätietoa:

Arvelius P., 2014: *Genetic Evaluation of Behaviour in Dogs.*

Mikael Laine 2015: *MH ja LTE apuna luonteen jalostuksessa (luentomuistiinpanot)*

Hilde Nybomin kirjoitukset www.swtk.se, esimerkiksi

www.swtk.se/swtk_2/flik3/dokument/HNmentalGranna2008.pdf

Miklosi A 2009: *Dog – behaviour, evolution and cognition.*

Mäki, K. 2000: *Lonkka- ja kynnärdysplasiatutkimuksen tuloksia: periytymisasteet ja BLUP-indeksit*

Mäki, K: 2009: *Kennelliiton lonkkaindeksilaskenta BLUP*

Sundgren P-E: *MH-mentalbeskrivning. Luentomuistiinpanot KoirasExpo 2007*

Svarterberg, K. & Forkman, B. 2002: *Personality traits in the domestic dog*

Svarterberg, K., et al. 2005: *Consistency of personality traits in dogs*

Svarterberg, K. 2005: *A comparison of behaviour in test and in everyday life: evidence of three consistent boldness-related personality traits in dogs.*

Etäleikki					Yllätys					Ääniherkkyys				Aaveet					Leikki2		Ammunta
5A	5B	5C	5D	5E	6A	6B	6C	6D	6E	7A	7B	7C	7D	8A	8B	8C	8D	8E	9A	9B	10
3	3	2	2	2	3	1	2	2	1	3	3	2	1	3	3	2	2	4	3	3	1
3	1	3	5	3	4	1	2	4	1	5	1	4	1	1	4	2	1	4	2	3	4
1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	3	5	1	1	4	3	4	4	4	1	3	2
3	1	4	3	5	4	1	1	1	2	5	1	3	1	1	3	5	1	4	3	3	4
3	1	3	2	5	2	4	5	1	3	3	5	2	2	1	3	1	5	4	4	3	4
5	1	4	2	3	1	1	3	1	1	1	5	1	2	1	3	2	5	4	3	4	2
2	1	5	3	4	2	1	5	1	1	5	2	1	1	3	5	1	2	4	1	1	1
3	1	2	1	1	5	1	1	4	1												
2	1	1	1	1	3	1	1	4	2	4	4	4	1	2	3	5	1	3	1	1	5
3	1	1	1	1	1	1	2	2	2	3	1	4	1	2	5	1	4	4	3	3	4
1	1	1	1	1	1	1	4	1	1	3	5	3	1	4	3	2	4	4	2	2	4
2	1	1	1	1	4	1	1	4	1	5	2	4	1	1	3	5	1	4	1	1	5
3	1	2	2	3	3	1	2	4	2	5	2	4	2	1	2	4	2	4	4	2	1
2	1	1	1	1	3	1	1	4	1	3	2	1	1	3	3	2	2	4	1	1	2
2	1	1	1	1	3	1	4	1	2	3	5	1	1	1	4	1	3	4	3	3	3
2,6	1,4	2,1	1,7	1,7	2,8	1,5	2,7	2,0	1,7	3,3	3,1	1,8	1,5	2,3	3,4	2,6	2,7	3,5	2,5	2,4	3,0
3	3	1	1	1	3	1	2	1	1	4	1	2	1	2	3	5	1	4	3	2	5
3	1	2	2	3	3	3	5	1	1	3	5	1	2	1	4	1	1	3	4	3	3
2,6	1,5	1,5	1,5	1,6	3,1	1,6	2,4	1,6	1,5	3,2	3,6	1,7	1,5	2,0	3,4	3,1	2,5	3,0	2,9	2,4	2,4